

โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำดอนสะฮอง

โครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำดอนสะฮองถูกเสนอให้ตั้งอยู่บนแม่น้ำโขงสายหลักในเขตสี่พันดอน ทางตอนใต้ของประเทศลาว หรืออยู่เหนือขึ้นไป จากชายแดนลาว-กัมพูชาไม่เกินสองกิโลเมตร เขื่อนดอนสะฮองจะทำลายการดำรงชีพอันอุดมสมบูรณ์แบบท้องถิ่น และการประมงเพื่อยังชีพในลาว กัมพูชา ไทยและเวียดนามนอกจากนี้ จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารรวมทั้งเศรษฐกิจโดยรวมของภูมิภาคด้วยเขื่อนดอนสะฮองอาจจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการสร้างเขื่อนจะทำให้ประชากรปลาโลมาอิรวดีกลุ่มสุดท้ายต้องตกอยู่ในภาวะเสี่ยงรวมทั้งทิศทางของแหล่งน้ำของดอนสะฮองจะเพิ่มความเสี่ยงเรื่องเชื้อก็จะเปลี่ยนไปเพราะการสร้างเขื่อนดังกล่าว

ข้อมูลเบื้องต้นของโครงการ

บริเวณสี่พันดอน(สี่พันดอน)หรือน้ำตกโชน(หลี่ผี)น้ำจากแม่น้ำโขงสูงประมาณ20ถึง30เมตรจะไหลผ่านช่องน้ำอันแคบและเกาะแก่งจำนวนมากมีการเสนอให้สร้างเขื่อนดอนสะฮองที่ลุ่มน้ำตอนปลายของช่องสุสะฮองซึ่งมีความยาวประมาณเจ็ดกิโลเมตรที่เชื่อมต่อระหว่างเกาะใหญ่ๆของดอนสะฮองกับดอนสะคำ(กรุณาดูแผนที่) เขื่อนดอนสะฮองจะมีความสูงประมาณ 30 ถึง 32 เมตร สามารถผลิตไฟฟ้าได้ประมาณ 240 ถึง 360 เมกกะวัตต์ โดยส่วนใหญ่จะส่งออกไปยังประเทศไทยและกัมพูชา

บริษัทเมกะเพริสคอปอเรชั่นเบอร์เฮดหรือเอ็มเอฟซีบีเป็นบริษัทจากวิศวกรรมและก่อสร้างจากประเทศมาเลเซียที่รับผิดชอบพัฒนาโครงการดอนสะฮองบริษัทได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจกับรัฐบาลลาวเมื่อเดือนมีนาคม2549เพื่อเตรียมการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ หลังจากนั้นมีการลงนามข้อตกลงพัฒนาโครงการที่เปิดทางให้บริษัทดำเนินการเจรจาในขั้นก้าวหน้าพร้อมสรุปรายละเอียดโครงการกับรัฐบาลลาวและผู้ซื้อกระแสไฟฟ้าได้ภายในเดือนกันยายน 2552

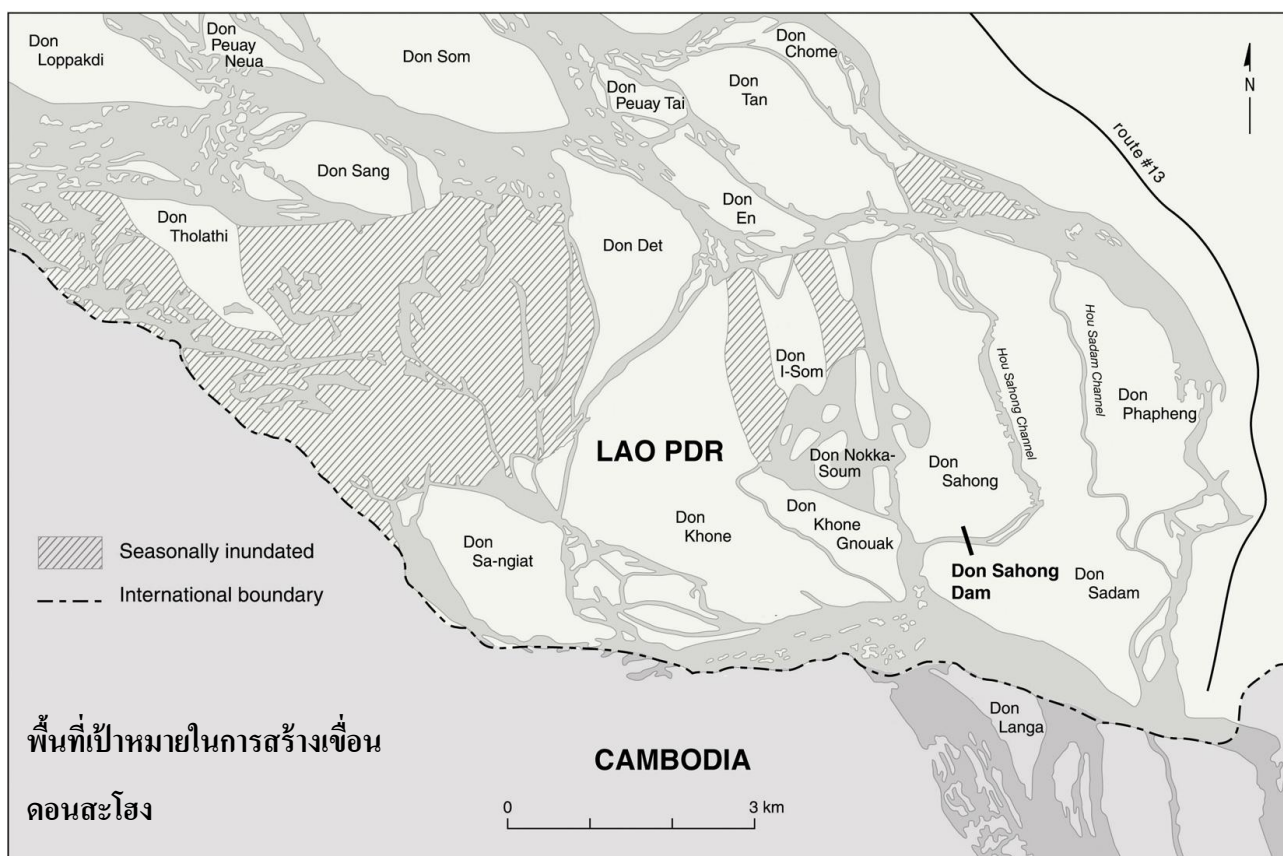
น้ำตกคอนพะเพ็ง แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมบริเวณสี่พันดอน

ผลกระทบโครงการ

การประมง

ลุ่มน้ำดอนนั้นอุดมไปด้วยพันธุ์ปลามากกว่า 201 ชนิด ปลาเหล่านี้อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำดอน อย่างน้อยในช่วงหนึ่งของปี และเป็นปลาที่มีมูลค่าทางการค้าสูงมาก นักวิทยาศาสตร์ชี้ว่า บริเวณที่เป็นจุดคอขวดที่ลุ่มน้ำดอนนี้ไหลลงมาทางใต้จนถึงบริเวณลุ่มน้ำโขงตอนล่างเป็นพื้นที่ที่สำคัญยิ่งต่อการ

อพยพของปลาตลอดทั้งปีโดยที่ชาวบ้านได้ประโยชน์จากการทำมาหากินจับปลาในแหล่งทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์นี้

ในขณะที่การออกแบบขั้นสุดท้ายของโครงการยังไม่ได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณชนหลายคนเชื่อว่าเขื่อนที่กำลังจะสร้างจะขวางกั้นช่องน้ำสองฝั่งทั้งหมดทั้งที่น้ำสองฝั่งเป็นช่องน้ำที่สำคัญที่สุดสำหรับการอพยพของปลาในบริเวณลุ่มน้ำดอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหน้าแล้งนอกจากเขื่อนดอนสะโฮงจะเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายอพยพของปลาดังกล่าวแล้วยังคุกคามการหาอาหารและรูปแบบการเจริญพันธุ์ของปลามากมายหลายชนิดรวมถึงการอพยพของปลาระหว่างประเทศลาวและกัมพูชาด้วยซึ่งจะส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อการ

ประมงหลักในประเทศลาวตอนใต้ผลกระทบจากโครงการเขื่อนดอนสะโฮงที่มีต่อพันธุ์ปลาและการประมงจะส่งผลถึงชาวบ้านอีกหลายแสนคนที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มน้ำโขงและแม่น้ำสายอื่นทั่วทั้งภาคใต้และภาคกลางของลาว เขมร เวียดนามและประเทศไทย

ยังไม่มีมีการเปิดเผยรายละเอียดการออกแบบโครงการต่อสาธารณชนแต่ทางเลือกในการบรรเทาผลกระทบทางด้านการประมงอาจรวมถึงโครงสร้างทางผ่านของปลาหรือการระบุดช่องน้ำลึกลับบริเวณข้างเคียงให้กว้างขึ้นแต่ทางเลือกทั้งหมดก็มีความเป็นไปได้ยากโดยศูนย์เวิร์ลฟิชกล่าวว่าหากพิจารณาองค์ประกอบทางนิเวศน์วิทยาและความหนาแน่นในการอพยพของปลาแล้ว“ยังไม่ปรากฏตัวอย่างของการทำทางผ่านให้ปลาขึ้นมาอย่างมีประสิทธิภาพในลุ่มน้ำโขงโดยนักวิทยาศาสตร์ท่านอื่นๆที่มีความเป็นห่วงก็เห็นด้วยและกล่าวเพิ่มเติมว่า“เป็นไปได้เลยที่จะทำทางผ่านให้ปลาแล้วจะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากเขื่อนที่จะกั้นทางน้ำ”

สถานะแรมซาร์ (RAMSAR)

ด้วยตระหนักในคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพในบริเวณลุ่มน้ำโขงตอนล่างเป็นเอกลักษณ์รัฐบาลลาวกำลังเสนอให้ลุ่มน้ำโขงตอนใต้ได้รับสถานะเป็นแหล่งอนุรักษภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศหรือแรมซาร์การได้รับสถานะดังกล่าวจากแรมซาร์จะช่วยสนับสนุนความพยายามในการปกป้องรักษาพื้นที่การส่งเสริมการท่องเที่ยวมาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมากต่อชุมชนในพื้นที่และเศรษฐกิจโดยรวมทั้งประเทศ ถ้าข้ามเขตชายแดนไปทางประเทศกัมพูชาไม่ไกลมากก็จะถึงจังหวัดสตึงแตรังที่อยู่ทางเหนือสุดของแม่น้ำโขงก็ได้รับการยกย่องจากแรมซาร์ไปแล้วตั้งแต่ปี2542เขื่อนดอนสะโฮงนั้นจึงจะทำให้ลุ่มน้ำโขงตอนล่างของคุณสมบัติที่จะได้รับการยกสถานะจากแรมซาร์และจะสูญเสียประโยชน์ที่จะได้ตามมาอีกมากมาย

ปลาโลมาอิรวดี

จุดที่เป็นชายแดนลาว-กัมพูชาทางตอนใต้ของลุ่มน้ำโขงตอนล่างมีวังโลมา (วินนัง/อันลองไซติล) ซึ่งเป็นที่อยู่ของโลมาอิรวดีประมาณ 10 ตัว ในช่วงฤดูร้อน ปลาโลมาจะอยู่ในสระลึก เพราะมีอาหารอยู่ที่นั่น ในฤดูฝนปลาโลมาจะอพยพจากสระลึกซึ่งอยู่ห่างออกไปเพียงไม่กี่ร้อยเมตรไปยังบริเวณที่เสนอให้มีการสร้างเขื่อนประชากรโลมาอิรวดีจึงกำลังถูกคุกคามอย่างหนักและมีจำนวนน้อยลงเหลืออยู่เพียงไม่กี่ร้อยตัว กองทุนสัตว์ป่าโลก(WWF)กล่าวว่าเขื่อนดอนสะโฮงจะคุกคามความอยู่รอดของโลมาอิรวดีฝูงที่อยู่ในวินนัง/อันลองไซติล ซึ่งเป็นแหล่งประชากรโลมาที่ถาวรเพียงแห่งเดียวในลาว

การอพยพของปลาผ่านช่องน้ำสู่สะสองเท่าที่มีการศึกษา

ช่วงเวลาต่อไปนี้เป็นช่วงเวลาการอพยพของปลาในบริเวณน้ำตกคอนพะเพ็ง ซึ่งอาจจะถูกกั้นบางส่วนหรือทั้งหมดโดยเขื่อนคอนสะสอง มีการนำเสนอการอพยพที่สำคัญอื่นๆ ที่อาจได้รับผลกระทบจากเขื่อนด้วย

ธันวาคม-กุมภาพันธ์: ปลาขนาดกลางประเภทปลาเปียน ปลาสะอี ปลาหว่า จะอพยพจากแม่น้ำเซกอง เซซาน และสรป็อกในประเทศกัมพูชาและลาว ไปยังแม่น้ำโขงที่ติดตั้งเครื่องประเทศกัมพูชาและจีนตามน้ำไปยังประเทศลาวผ่านสุสะสอง ขึ้นไปจนถึงเขตแดนประเทศไทย ปลาเหล่านี้ว่ายผ่านน้ำตกโชน (หลี่ผี) ด้านสุสะสองและอพยพผ่านปากเซขึ้นไปตามลำน้ำโขงบริเวณที่เป็นชายแดนไทย-ลาว การอพยพของปลาเหล่านี้จะถูกขวางกั้นโดยเขื่อนคอนสะสอง ส่วนปลาอื่นๆ ในแม่น้ำเซกอง ประเทศลาวก็จะได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน เพราะปลาเหล่านี้มักอพยพไปมาระหว่างเหนือน้ำตกโชน (หลี่ผี) และแม่น้ำเซกอง

มกราคม-มีนาคม: ปลาขนาดเล็กฝูงใหญ่ ในตระกูลปลาสร้อย ปลาแคบ ปลาหมู จะอพยพจากโดนเลสาบในกัมพูชาผ่านน้ำตกโชนและสุสะสองเข้าสู่เขตพื้นที่สีพันดอน ซึ่งชาวบ้านทั้งในลาวและกัมพูชา ได้อาศัยจับปลาเล็กปลาน้อยเหล่านี้เป็นอาหาร เขื่อนคอนสะสองจะขวางกั้นไม่ให้ปลาเหล่านี้เข้าสู่ประเทศลาวได้

เมษายน: ปลาขนาดใหญ่ประเภทปลาโพนจะอพยพขึ้นไปทางแม่น้ำโขงจากกัมพูชาสู่ลาวโดยผ่านช่องน้ำสู่สะสอง

พฤษภาคม-มิถุนายน: ปลาบึกขนาดใหญ่แม่น้ำโขงในประเทศกัมพูชาจากจะอพยพขึ้นไปยังลาวโดยผ่านช่องน้ำตกโชนและสุสะสอง เช่นเดียวกับปลาเสือหางเหลืองอพยพขึ้นจากสามเหลี่ยมแม่น้ำโขงในเวียดนาม

ตุลาคม-มกราคม: ปลาตระกูลปลาแคร์ปที่กำลังใกล้สูญพันธุ์ เช่น ปลาเอนตาแดง และปลาเอนขาว ก็จะเข้ามาวางไข่ในบริเวณสีพันดอน ใกล้กับเขื่อนคอนสะสองนั่นเอง

ปรับปรุงข้อมูลจาก “Baird, I.G. (1996) Khone Falls Fishers, Catch and Culture, Mekong River Commission, 2(2):1-3.”

การท่องเที่ยว

เขื่อนคอนสะสองจะคุกคามแหล่งท่องเที่ยวบริเวณสีพันดอนถึงสองแห่งหลักด้วยกัน ได้แก่ ปลาโลมาอิรวดีและน้ำตกโชนพะเพ็ง โดยโครงการจะทำให้พื้นที่น้ำตกคอนพะเพ็งไหลน้อยลง เพราะน้ำจะถูกผันไปผลิตกระแสไฟฟ้าที่เขื่อน อีกทั้งยังจะก่อให้เกิดสิ่งกีดขวางขึ้นชั่วคราวในบริเวณโครงการที่อยู่ระหว่างการก่อสร้างและจะมีผลกระทบระยะยาวต่อภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวเพราะโครงสร้างของเขื่อนขนาดใหญ่ได้บดบังทัศนียภาพที่เคยสวยงามใน

ความเป็นห่วงภาคประชาสังคมเกี่ยวกับโครงการคอนสะฮอง

ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาโครงการคอนสะฮองก่อให้เกิดความเป็นห่วงอย่างมากจากองค์กรภาคเอกชน นักวิชาการ นักวิชาชีพด้านการพัฒนาและประชาชน โดยทั่วไปในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและนานาชาติ โดยในเดือนเมษายน พ.ศ. 2550 องค์กรพัฒนาเอกชน 28 แห่งได้ส่งจดหมายเปิดผนึกถึงรัฐบาลลาว คณะกรรมการแม่น้ำโขง และรัฐบาลของชาติสมาชิกในโอกาสที่จะมีการเริ่มพิจารณาโครงการ โดยเรียกร้องให้มีการทบทวนโครงการ และในเดือน พฤษภาคมปีเดียวกันนักวิทยาศาสตร์34ท่านก็ได้ส่งจดหมายถึงรัฐบาลลาวโดยร้องขอให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ“ให้ตระหนักถึงความสำคัญของหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงว่าโครงการคอนสะฮองจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวง เช่นเดียวกับความเสียหายทางเศรษฐกิจ ชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นมากกว่าผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับซึ่งไม่สามารถ ประเมินได้ ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้จะได้มีการ ประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมไปแล้ว

เอ็มเอฟซีบีซึ่งเป็นผู้สนับสนุนโครงการ จำเป็นต้องเปิดเผยเอกสารสำคัญด้านสังคมและ สิ่งแวดล้อมต่อสาธารณชนจนถึงวันนี้ชาวบ้านยัง ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์และบิดเบือน เกี่ยวกับผลกระทบทางด้านลบของโครงการ สร้างเขื่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตอนท้ายของแม่น้ำ ในกัมพูชานั้นแทบจะไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีพของ พวกเขา

ข้อเสนอแนะ

เขื่อนคอนสะฮองไม่ได้ช่วยทำให้อะไรดีขึ้นมานอกจากเสียจากกระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้อย่างมากไม่เกิน360เมกะวัตต์ จะทำให้เขื่อนเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่สำคัญด้านการประมงเพื่อยังชีพและการค้า เช่นเดียวกับ ความอุดมสมบูรณ์ทางด้านชีวภาพในพื้นที่ และการท่องเที่ยว แม้เขื่อนอาจจะสร้างภัยคุกคามอย่างใหญ่หลวงเช่นนี้แต่ สาธารณชนกลับได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ที่ได้รับผิดชอบ

เพียงน้อยนิด การประเมินผลกระทบของเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำในแม่น้ำโขงสายหลักที่จัดทำขึ้นโดยสำนักเลขานุการ

บ้านไคปลาโจนบริเวณช่องสุสะโฮง ที่ถูกกำหนดให้เป็นต้นน้ำของพื้นที่สร้างเขื่อน

แม่โขงในปี พ.ศ.2537 ระบุว่าลุ่มน้ำดอนเป็น“แหล่งที่หายากทางธรรมชาติที่ควรมีความพยายามทุกทางในการที่จะพิทักษ์ไว้ซึ่งน้ำตกโขงทั้งหมด ให้ปราศจากการพัฒนาใดๆ ก็ตาม”

นอกเหนือจากการสร้างเขื่อนคอนสโองที่ทำลายการประมงและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องพึ่งพาการประมงแล้วควรมีการผลักดันให้แผนการบรรจุให้ลุ่มน้ำดอนเป็นพื้นที่อนุรักษ์ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศหรือRAMSARให้มีก้าวน้ำต่อไปรวมทั้งควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวระบบนิเวศอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์แก่ชาวบ้านที่อยู่ในอาศัยในบริเวณพื้นที่

สมาพันธ์แม่น้ำแห่งกัมพูชา เป็นพันธมิตรขององค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานเพื่อปกป้องระบบนิเวศของแม่น้ำและชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องในกัมพูชา (info@ngoforum.org.kh)

องค์กรแม่น้ำสากล

ทำหน้าที่พิทักษ์แม่น้ำและรักษาไว้ซึ่งสิทธิของชุมชนที่ต้องพึ่งพาแม่น้ำด้วยการคัดค้านการสร้างเขื่อนที่จะส่งผลกระทบร้ายแรง รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาแบบเดียวกัน พร้อมส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีกว่าในอันที่จะจัดหาและพลังงานให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชากร และการป้องกันน้ำท่วมรุนแรง

(www.internationalrivers.org)

แหล่งอ้างอิง

^a WorldFish Center (2007) “The Don Sahong Dam and Mekong Fisheries” A science brief from the WorldFish Center.

^b Letter from Scientists concerned for the sustainable development of the Mekong River to Government and international agencies responsible for managing and developing the Mekong River Re: Concerns about the Don Sahong Dam, planned for the mainstream Mekong River in the Khone Falls area, Khong District, Champasak Province, Southern Lao PDR, dated 25 May 2007.

^c WWF (2007) The Don Sahong Dam and the Irrawaddy Dolphin A science brief from WWF

^d See www.livingriversiam.org/mk/sub_lowerdam.html for a comprehensive record of media coverage

^e <http://www.internationalrivers.org/files/Don%20Sahong%20scientists%20May%202007.pdf>

^f Mark. T Hill and Susan A. Hill, 1994, Fisheries Ecology and Hydropower in the Mekong River: An Evaluation of Run-of-the-River Projects. Mekong Secretariat, Bangkok, p.90

For more information visit: <http://www.internationalrivers.org/en/southeast-asia/mekong-mainstream-dams/don-sahong>